

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice
Școala Doctorală de Filosofie și Științe Social-Politice

Domeniul: Științe Politice

Rezumat

TEZĂ DE DOCTORAT

INTERVENȚIA UMANITARĂ ÎN SECOLUL
XXI. PROBLEME ȘI ALTERNATIVE

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. George POEDE

Doctorand:

Raisa Preutescu

Iași
2020

INTRODUCERE	4
--------------------------	----------

CAPITOLUL I. INTERVENȚIA UMANITARĂ: CONTRIBUȚII TEORETICE ȘI DEZVOLTĂRI CONCEPTUALE	10
--	-----------

I. 1 Cadrul conceptual: intervenția umanitară și „responsabilitatea de a proteja”	11
--	-----------

I. 2 Cele două conflagrații mondiale și principiul non-intervenției	20
--	-----------

I. 3 Contextul internațional în perioada post - război rece și dezvoltarea paradigmei securității umane..	30
--	-----------

I. 4 Apariția și dezvoltarea unei noi doctrine a intervenției umanitare	38
--	-----------

I. 5 Documentul Final al Summitului Mondial din 2005.....	49
--	-----------

I. 6 Dinamica instituționalizării doctrinei „responsabilitatea de a proteja”	54
---	-----------

I. 7 Concluzii.....	64
----------------------------	-----------

CAPITOLUL II. NOUA DOCTRINĂ A INTERVENȚIEI UMANITARE ÎN LUMINA REALISMULUI ȘI CONSTRUCTIVISMULUI	66
---	-----------

II. 1	Perspectiva realistă în relațiile internaționale	67
II. 2. 1	Teoria neorealistă și „reponsabilitatea de a proteja”	78
II. 2	Perspectiva constructivistă și relațiile internaționale	84
II. 2. 2	Teoria constructivistă și „responsabilitatea de a proteja”	90
II. 3	Reconcilierea dintre neorealism și constructivism	96
II. 4	Concluzii	106

CAPITOLUL III. DOCTRINA „RESPONSABILITATEA DE A PROTEJA”. CERINȚE LEGALE ȘI OBLIGAȚII MORALE ... 107

III. 1	Dreptul internațional și legalitatea intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”	108
III. 1. 1	Intervenția umanitară și dreptul internațional în prima jumătate a secolului XX	116
III. 1. 2	Intervenția umanitară și dreptul internațional în timpul războiului rece	117
III. 1. 3	Intervenția umanitară și dreptul internațional în perioada de după războiul rece	122

III. 2 Dilema morală și legitimitatea intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”	138
III. 3 Legitimitatea și aplicarea „responsabilității de a proteja”	144
III. 4. Concluzii.....	148

CAPITOLUL IV. ACTORII INTERNAȚIONALI ȘI DOCTRINA RESPONSABILITĂȚII DE A PROTEJA

151

IV. 1 Aspecte teoretice privind rolul organizațiilor internaționale în domeniul intervenției umanitare .	152
IV. 2 Consiliul de Securitate al ONU ca autoritate a „responsabilității de a proteja”	159
IV. 3 Uniunea Europeană și „responsabilitatea de a proteja”	168
IV. 4 NATO și aplicarea „responsabilității de a proteja”	180
IV. 5 Concluzii	189

CAPITOLUL V. APLICAREA DOCTRINEI „RESPONSABILITATEA DE A PROTEJA” ÎN CONFLICTUL DIN LIBIA ȘI ÎN CONFLICTUL DIN SIRIA

192

V. 1 O istorie a conflictului libian	193
--	-----

V. 1. 1	Premise, context și actori.....	198
V. 1. 2	Intervenția comunității internaționale și aplicarea doctrinei R2P	206
V. 1. 3	Consecințele și efectele aplicării R2P	220
V. 2	O istorie a conflictului sirian	226
V. 2. 1	Premise, context și actori.....	229
V. 2. 2	Poziția comunității internaționale față de criza din Siria și neaplicarea doctrinei R2P	238
V. 3	Perspective viitoare asupra dezvoltării unui cadru legal și instituțional de.....	250
	aplicare a intervenției umanitare.....	250
V. 4	Concluzii.....	254
	CONCLUZII ȘI PROPUNERI	257
	BIBLIOGRAFIE	263

Introducere

Încheierea războiului rece și căderea comunismului au fost văzute ca un triumf al valorilor democratice în fața unui rău absolut. În entuziasmul evenimentelor și pe fondul schimbării relațiilor de putere din cadrul politicii internaționale s-a declarat chiar „sfârșitul istoriei” și s-a prezis un nou început, în care drepturile individului erau respectate, iar progresul economic, social și tehnologic garantau evoluția și pacea întregii comunități internaționale. Totuși, acest entuziasm a fost umbrit de izbucnirea conflictelor de pe continentul african, dar și de pe cel european, în Balcani.

În acest context, comunitatea internațională a încercat să găsească resorturi și instrumente la nivel practic pentru a combate gravele încălcări ale drepturilor omului. La nivel teoretic s-au dezvoltat o serie de idei și constructe care au favorizat apariția „responsabilității de a proteja”. Ideea unei intervenții umanitare nu era nouă, originile ei putând fi identificate în scrierile filosofice din antichitate, aspectele de ordin etic și morale fiind invocate pentru a pune capăt suferinței populației.

Astfel, doctrina „responsabilitatea de a proteja” s-a dezvoltat pe fondul crizelor umanitare apărute la începutul anilor '90 în Rwanda, Serbia și Kosovo. Doctrina propune o schimbare majoră în paradigma tradițională a suveranității statale. Potrivit „responsabilității de a proteja”, suveranitatea implică și o responsabilitate care presupune că statul are o obligație morală față de cetățeni, iar atunci când nu poate garanta sau în mod vădit încalcă drepturile populației și comite abuzuri de forma genocidului, epurărilor etnice, crimelor în masă și crimelor de război, comunitatea internațională are responsabilitatea de a interveni și stopa aceste acte violente.

Încă de la apariția sa, doctrina a manifestat interes, dar și discuții intense, atât în mediul academic, cât și în forurile politice internaționale, fiind una dintre cele mai puțin înțelese idei ale timpului prezent. O parte din mediul științific consideră că acțiunile comunității internaționale în Libia au reprezentat, în mod simbolic, validarea noii doctrine a „responsabilității de a proteja”. În schimb, scepticii o văd ca pe doctrină periculoasă și imperialistă, care subminează suveranitatea și autonomia politică a statelor. „Responsabilitatea de a proteja” nu este altceva

decât un „cal troian”¹ utilizat de către state puternice pentru a-și justifica interesele asupra statelor slabe. Mai mult, în ultimul deceniu au fost discuții intense privind eficiența „responsabilității de a proteja” pe fondul încercărilor comunității internaționale care urmărește să pună capăt crizei lungi și dramatice din Siria și a celei din Libia.

Motivația cercetării și gradul de noutate

Am fi tentați să afirmăm că dezvoltările paradigmatiche din ultimele trei decenii pe fondul apariției securității umane, unde individul și drepturile acestuia ocupă locul central, nu permit desfășurarea unor conflicte care să pună în pericol demnitatea și viața omului. Totuși, exemplul recent al Siriei vine să contrazică afirmația de mai sus. Imaginile furnizate în media și pe rețelele de socializare arată fragilitatea ființei umane și criza în care se află comunitatea internațională. Valorile împărtășite de democrațiile occidentale sunt nerespectate și greu încercate de evenimente tragice care au loc în state, unde

¹ Alex Bellamy, „Responsibility to Protect or Trojan Horse? The Crisis in Darfur and Humanitarian Intervention after Iraq”, *Ethics and International Affairs*, Vol. 19, Nr. 2, 2005, p. 32.

lideri însetați de putere comit în mod sistematic abuzuri grave și încălcări ale drepturilor omului.

Astfel, linia de start o reprezintă interesul de a urmări evoluția doctrinei intervenției umanitare și identificarea acelor elemente care au dus la eșecul multor intervenții de acest tip. Comunitatea internațională s-a confruntat periodic cu situații care au avut ca deznodământ grave încălcări ale drepturilor omului: genocidul, crimele împotriva umanității și epurările etnice. Totuși, cazurile în care s-a intervenit au fost destul de puține, motivele fiind multiple, variind de la cauze politice la lipsa unor reglementări legale.

Problematica doctrinei „responsabilității de a proteja” ocupă primul loc pe agenda cercetătorilor străini, însă subiectul este aproape inexistent pe agenda intelectuală românească, mai ales pe cea a cercetătorilor din domeniul științelor politice sau relațiilor internaționale. Astfel, *noutatea subiectului* investigat îi conferă cercetării un plus de valoare și importanță. Dorim să subliniem și caracterul interdisciplinar al lucrării; ea cuprinde elemente ce aparțin teoriei filosofiei politice, relațiilor internaționale și dreptului internațional.

Scopul și obiectivele cercetării

Scopul cercetării de față este de a creiona evoluțiile viitoare ale doctrinei intervenției umanitare, prin marcarea unor repere esențiale referitoare la problematica aplicării „responsabilității de a proteja”. Pentru realizarea acestui demers, cercetarea își propune să răspundă la următoarele întrebări:

1. Incapacitatea de a preveni gravele încălcări ale drepturilor omului și conflicte, precum cel din Libia și cel din Siria, poate fi înțeleasă ca un eșec al doctrinei intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”? Sau aceasta continuă să reprezinte răspunsul viabil pentru prevenirea viitoarelor atrocități?
2. Cum vedem viitorul intervențiilor umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”?

Obiectivele vizate pentru atingerea scopului stabilit sunt următoarele:

O.1 -Analiza evoluției normative a doctrinei intervenției umanitare;

O.2 -Analiza doctrinei intervenției umanitare prin prisma teoriei realiste și a celei

constructiviste;

O.3-Analiza problematici legitimității și legalității intervenției umanitare;

O.4-Evidențierea implicațiilor doctrinei „responsabilității de a proteja” la nivel etic, moral și legal pentru stabilirea impactului și a efectelor sale asupra comportamentului statelor;

O.5-Analiza comparativă a premiselor, a contextului, a cadrului juridic în care s-a decis sau nu intervenția umanitară în conflictul din Libia și în conflictul din Siria;

O.6-Formularea unor recomandări asupra evoluției viitoare a doctrinei intervenției umanitare.

Metodele de cercetare și structura lucrării

În demersul nostru de cercetare vom face apel la metoda studiului de caz. Astfel, caracterul lucrării este de tip calitativ, îmbinând elementele analitice cu cele teoretice. Vom recurge la observație, analiză de documente, materiale audio/video, dar și la interpretarea datelor existente privind evoluția conflictelor din Libia și din Siria. Totodată, metoda comparativ-istorică și cea

logico-analitică vor fi utilizate pe parcursul lucrării pentru desăvârșirea scopului cercetării.

Lucrarea și-a propus să ofere o perspectivă clară asupra problematicii intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”, dar și a evoluției viitoare a practicii de la nivel internațional. Metodele utilizate ne vor permite să expunem o viziune amplă asupra cadrului juridic, normativ al intervenției umanitare la nivelul comunității internaționale. Vom vedea care sunt bazele legale și legitime pentru desfășurarea unei astfel de intervenții, analizând legislația și normele internaționale, accentul căzând pe Carta ONU.

De asemenea, analiza evoluției istorice și normative a fenomenului va permite formularea unor recomandări pentru desfășurarea viitoarelor intervenții umanitare. Observând și analizând modul în care comunitatea internațională, statele și organismele internaționale au reacționat și s-au implicat în conflicte pentru stoparea suferinței umane, vom putea creiona o perspectivă validă despre prevenirea viitoarelor atrocități.

Astfel, lucrarea de față cuprinde cinci capitole. Primele trei părți sunt dedicate analizei teoretice și

normative a intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”, în timp cele ultimele două părți au în vedere modul în care a fost operaționalizată doctrina în practica comunității internaționale în conflictul din Libia și în conflictul din Siria. Mai precis, ultimul capitol cuprinde studiul de caz, unde vor fi analizate comparativ premisele, contextul, în care s-a decis sau nu intervenția umanitară în cazurile enunțate mai sus.

Fundamentele conceptuale și evoluția doctrinară a intervenției umanitare vor fi analizate în primul capitol. O astfel de analiză este necesară, întrucât în orice demers analitic este important apelul la nivelul de delimitare conceptuală și încadrare teoretică. Vom vedea că la nivelul mentalului comunității internaționale s-a produs o schimbare de perspectivă asupra umanitarismului.

Primul capitol și-a propus să ofere o imagine de ansamblu asupra evoluției intervenției umanitare și a contextului care a dus la apariția doctrinei „responsabilității de a proteja”. Vom argumenta că schimbările de la nivel paradigmatic, unde individul ocupă rolul central în preocupările privind securitatea și dezvoltarea legislației din domeniul umanitar au permis

nașterea doctrinei „responsabilității de a proteja”. Totodată, schimbările geopolitice au influențat percepția tradițională asupra suveranității și au favorizat apariția unor modele de acțiune, teoretizate prin intermediul paradigmei securității umane.

Capitolul al doilea al lucrării cuprinde analiza celor două dezbateri teoretice din jurul spectrului ideologic al „responsabilității de a proteja”, respectiv realismul și constructivismul. Pentru a înțelege doctrina, principiile care stau baza acesteia, modul în care a fost însușită și operaționalizată de către comunitatea internațională, dar și limitările sale, s-a impus acest demers. Vom argumenta că realismul și, mai târziu, neorealismul, au oferit cadrul necesar pentru desfășurarea intervențiilor umanitare, în timp ce constructivismul a furnizat motivația intervențiilor. Deși aceste teorii sunt diametral opuse atunci când studiem orice fenomen din domeniul relațiilor internaționale, vom vedea că ele se ocupă adesea de aceleași teme, exemplul cel mai elocvent pentru susținerea acestui argument este chiar problematica intervenției umanitare.

Evidențierea implicațiilor doctrinei „responsabilității de a proteja” la nivel etic, moral și legal pentru stabilirea impactului și a efectelor sale asupra comportamentului statelor, dar și problematica dilemei legalității și legitimității intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja” vor fi discutate și analizate în capitolul al treilea al lucrării. Vom începe de la o analiză a principiilor care stau la baza relațiilor internaționale dintre state și vom susține că „responsabilitatea de a proteja” nu a produs o schimbare în domeniul dreptului internațional, mai precis, nu avem un instrument juridic care să impună desfășurarea unei intervenții de acest fel. Neînțelegerile din cadrul CS au făcut ca doctrina să fie neoperațională în cazul mai multor situații de criză. Totodată, chiar dacă la nivelul comunității internaționale, doctrina a fost acceptată și însușită în materie de legalitate și la nivel practic, lucrurile stau diferit. Dezacordurile privind conținutul și aplicarea doctrinei arată eșecul comunității internaționale în a rezolva controversile fundamentale din dreptul internațional cu privire la gestionarea crizelor umanitare.

Capitolul patru pune în discuție problematica implementării doctrinei „responsabilității de a proteja” de către actorii internaționali. Această parte are în vedere modul în care ONU, prin intermediul Consiliului de Securitate, Uniunea Europeană, dar și NATO au aplicat doctrina. Am ales Consiliului de Securitate, deoarece este principalul organism al ONU de gestionare al crizelor, implicit de aplicare al doctrinei. Vom vedea că, în ciuda eforturilor făcute de aceste organisme internaționale, aplicarea „responsabilității de a proteja” nu a fost eficientă, Siria fiind exemplul cel mai elocvent. Mai mult, atitudinea rezervată a Uniunii Europene și incapacitatea de a se prezenta ca autoritate a doctrinei este determinată de o serie de limitări. În ultima secțiune, vom analiza relația dintre NATO și doctrina „responsabilității de a proteja”.

Studiul de caz este cuprins în ultimul capitol al lucrării, care își propune să analizeze comparativ premisele, contextul în care s-a decis sau nu intervenția umanitară în conflictul din Libia și în conflictul din Siria. La finalul capitolului, vom formula o serie de recomandări asupra evoluției viitoare a doctrinei intervenției umanitare. Se vor expune neconcordanțele dintre principiile și

obiectivele „responsabilității de a proteja”, motivele pentru care a fost aplicată în criza din Libia și nu în cea din Siria. Comunitatea internațională a reacționat diferit la cele două crize, iar non-intervenția din Siria poate fi interpretată chiar prin prisma intervenției din Libia. Vom argumenta că poziționarea geopolitică, evoluția istorică, dar și elementele etnice și religioase din cele două țări, reprezintă aspecte importante, care au influențat evoluția conflictelor, precum și reacția comunității internaționale. Mai mult, relațiile dintre diferiți actori implicați în conflict, interesele geostrategice ale acestora au determinat deznodământul nefericit din prezent.

Limitele cercetării

Este cunoscut faptul că orice demers analitic implică și o serie de limitări. În cazul de față, complexitatea subiectului ales, caracterul interdisciplinar, dar și faptul că studiul de caz a fost dedicat analizei unor conflicte, crize care sunt încă în desfășurare la momentul redactării studiului au reprezentat pentru lucrare, provocări și au influențat rezultatele obținute. Mai mult, există și problematica fiabilității datelor folosite într-o cercetare de acest tip. Desigur, s-au utilizat date și

informații din rapoartele furnizate de organisme internaționale, recunoscute de mediul academic, dar o parte dintre acestea au fost oferite de guvernele care au comis încălcări ale drepturilor omului, sau sunt culese într-un context nefavorabil, iar uneori nu releva situația exactă de pe teren și au o anumită doză de incertitudine.

Totodată, dorim să precizăm că limitele studiului privind problematica intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja” pot constitui un punct de plecare pentru demersurile viitoare de cercetare. Studiul nu oferă o soluție singulară sau universal valabilă pentru problematica învedereată, analiza putând fi privită ca o încercare de a formula o serie de recomandări asupra evoluției viitoare a doctrinei intervenției umanitare. Sperăm că studiul nostru va ajuta alți cercetători să dezvolte modele alternative, teoretice și practice în domeniul complex al intervenției umanitare.

Concluzii

Scopul demersului de cercetare a fost de a creiona evoluțiile viitoare ale doctrinei intervenției umanitare, prin marcarea unor repere esențiale cu privire la problematica aplicării „responsabilității de a proteja”. În acest sens, am

recurs la analiza evoluției normative a doctrinei și la analiza intervenției umanitare prin prisma teoriei realiste și a celei constructiviste. Totodată, am investigat problematica legitimității și legalității intervenției umanitare. Un alt obiectiv al studiului a cuprins evidențierea implicațiilor doctrinei „responsabilității de a proteja” la nivel etic, moral și legal pentru stabilirea impactului și a efectelor sale asupra comportamentului statelor. Studiul de caz al cercetării a analizat comparativ premisele, contextul, cadrul juridic în care s-a decis sau nu intervenția umanitară în Libia și în Siria. La finalul studiului am formulat o serie de recomandări asupra evoluției viitoare a doctrinei intervenției umanitare.

Conceptele fundamentale și evoluția complexă a doctrinei intervenției umanitare au fost analizate în primul capitol al lucrării. Am văzut că securitatea umană, apariția normelor și legilor din domeniul protecției drepturilor omului și a dreptului umanitar au constituit un teren propice pentru dezvoltarea „responsabilității de a proteja”, iar schimbările geopolitice de la nivel internațional au influențat perspectiva asupra suveranității. A existat o schimbare în conștiința colectivă a comunității

internaționale, dar lipsa unei voințe politice și eșecul de a răspunde crizelor, relevă reticența statelor, dar și incapacitatea de a ajunge la un consens. Capitolul a oferit o imagine de ansamblu și o înțelegere globală a doctrinei, evidențiind aspectele relevante ale evoluțiilor istorice, politice și instituționale ale intervenției umanitare.

Capitolul al doilea al lucrării a analizat măsura în care realismul și constructivismul oferă un cadru de înțelegere pentru „responsabilitatea de a proteja”. Aici am argumentat că realismul a oferit oportunitatea de apariție a intervențiilor, în timp ce constructivismul a oferit motivația de desfășurare a acestora. Mai mult, perspectiva neorealistă câștigă teren, fapt demonstrat și de modul în care a fost implementată doctrina intervenției umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”.

În cel de-al treilea capitol al lucrării am investigat modul în care „responsabilitatea de a proteja” a modificat dreptul internațional. Am analizat fondul juridic internațional al intervenției umanitare, pe baza căruia lucrarea a comparat practicile la nivelul statului și comunității internaționale în ultimele două capitole ale lucrării, în cazul crizei din Libia și a celei din Siria.

Dezvoltarea istorică a intervenției umanitare a fost dominată de principiile suveranității și cel al non-intervenției, dar schimbările din perioada de după războiul rece au făcut ca drepturile omului și dreptul internațional umanitar să fie în prim-plan. De asemenea, capitolul a pus în discuție și problematica legitimității și legalității unei intervenții umanitare sub auspiciile „responsabilității de a proteja”. Am văzut că aceasta se bucură de legitimitate, dar chestiunile ce țin de legalitate continuă să ridice controverse și discuții, iar de cele mai multe ori neînțelegerile din cadrul Consiliului de Securitate fac imposibilă luarea unor măsuri eficiente, care să oprească abuzurile asupra populației civile.

Capitolul următor a analizat măsura în care fost implementată și aplicată „responsabilitatea de a proteja” de către actorii comunității internaționale. Astfel, ne-am îndreptat atenția către CS, care reprezintă organismul principal de aplicare al doctrinei. Am avut în vedere și atitudinea și acțiunile Uniunii Europene, dar cele ale Organizației Atlanticului de Nord în procesul de implementare și operaționalizare a intervenției umanitare.

În cadrul celor trei organisme internaționale pot fi identificate probleme asemănătoare, care țin de incapacitatea de a ajunge la un consens privind „responsabilitatea de a proteja”. Această incapacitate este determinată de interesele naționale, strategice și geopolitice ale unor membri, cum sunt Rusia și China. Cum am susținut pe parcursul tezei, au existat numeroase încercări de a pune capăt gravelor încălcări ale drepturilor omului în Siria, dar ONU nu a reușit să oprească conflictul. În acest sens, apreciem nevoia acută a unei reforme a Consiliului de Securitate, a modului în care sunt luate deciziile.

Capitolul cinci al lucrării cuprinde studiul de caz, care analizează modul în care comunitatea internațională a reușit sau nu să aplice doctrina „responsabilității de a proteja”, în conflictul din Libia și în cel din Siria.

Eșecurile societății internaționale de a opri genocidul din Rwanda, în 1994 sau masacrul de la Srebrenica, din 1995 rămân experiențe traumatizante care au încurajat dezvoltarea cadrului doctrinei „responsabilității de a proteja”. Totuși, intervențiile internaționale în afacerile interne ale altor state pot uneori

ascunde calcule strategice, cum ar fi poziționarea bazelor militare sau consolidarea parteneriatelor economice cheie. Acestea sunt criticate pentru faptul că sunt părtinitoare, interesate, ineficiente și pentru încălcarea dreptului de non-intervenție și a principiului suveranității.

Rezultatele intervenției multilaterale din 2011 în Libia și incapacitatea actuală de a interveni în Siria ilustrează cele două părți întunecate ale dilemei privind utilizarea forței în guvernarea internațională contemporană. Considerăm că „responsabilitatea de a proteja” nu a găsit încă o modalitate de a depăși complicațiile ridicate de puterea politică și de interesele strategice. Rămâne vag formulată și poate fi interpretată, atât în sensul susținerii cât și în cel al dezaprobării intervenției umanitare ca subminare sau apărare a suveranității naționale.

Având în vedere rezultatele obținute și scopul cercetării, mai jos vom expune o serie de recomandări care vor contribui la îmbunătățirea evoluției viitoare a doctrinei intervenției umanitare. Aceste recomandări privesc două dimensiuni, respectiv dimensiunea *normativă* și dimensiunea *instituțională*.

La *nivel normativ*, am văzut că doctrina, deși se bucură de legitimitate în rândul membrilor comunității internaționale, legalitatea acesteia a fost contestată de fiecare dată când a fost pusă în aplicare sau s-a încercat punerea ei în aplicare. Argumentul este susținut de exemplele conflictelor din Libia și din Siria. Mai mult, s-a evidențiat că aplicarea sa în criza libiană a influențat neoperaționalizarea ei în criza siriană. În acest sens, suntem de părere că este nevoie de o schimbare majoră la nivelul normelor internaționale, care să permită desfășurarea unei intervenții fără acel drept de veto utilizat de multe ori de state, precum Rusia și China, cu scopul de a-și proteja propriile interese strategice și geopolitice.

La nivelul dreptului internațional umanitar ar trebui dezvoltate norme, care să impună obligativitatea comunității internaționale pentru desfășurarea unor intervenții umanitare, atunci când populația este supusă unor abuzuri care pun în pericol viața și demnitatea ființei umane. Desigur, suntem conștienți că această obligativitate implică lungi consultări între state, dar și o schimbare la nivel de înțelegere a relațiilor dintre actorii sistemului internațional, iar primul pas a fost deja făcut

prin enunțarea și legitimarea „responsabilității de a proteja”.

Tot la nivel normativ, comunitatea internațională ar putea să reconsidere rolul Adunării Generale a ONU în procesul de punere în aplicare al doctrinei. Deși, conform „rezoluției 377”, aceasta poate face recomandări, dacă în cadrul Consiliului de Securitate nu s-a obținut un acord, deciziile luate nu au forța necesară pentru impunerea unei obligativități, ele fiind condiționate de prevederile articolului 2 din Cartă. De aceea, recomandăm dezvoltarea unor norme robuste care să permită Adunării Generale autorizarea și desfășurarea unor intervenții. Conform acestei perspective, rolul Consiliului de Securitate, care este principalul for și instrument de aplicare al „responsabilității de a proteja” ar fi diminuat. Această recomandare poate părea prea îndrăzneță pentru contextul actual, dar nevoia acută de schimbare în procesul de autorizare al unei intervenții umanitare o poate justifica.

Totodată, în procesul de aplicare al doctrinei „responsabilității de a proteja” se impune o înțelegere clară a provocărilor și limitelor existente. În acest sens, considerăm că ar trebui avuți în vedere mai mulți factori,

când are loc procesul de decizie asupra unei posibile intervenții. Acești factori sunt: nivelul de suferință, efectul creat la nivel regional, capacitatea statului vinovat de a reacționa, posibila apariție a unor grupări teroriste, numărul persoanelor care urmează să fie relocate, dar și resursele economice și materiale necesare. Elementele sunt importante, cazul Libiei și cel al Siriei ne-au demonstrat că lipsa unei evaluări clare a situației de facto a dus la rezultate tragice, în primul rând pentru populație, dar și pentru întreaga comunitate internațională.

De asemenea, la nivel național, statele ar putea să dezvolte un cadru normativ, care să impună responsabilitatea față de proprii cetățeni. Democrațiile occidentale au găsit resorturile necesare, dar puterile autoritare nu au fost capabile să înțeleagă și să aplice un astfel de cadru. În acest fel, măsura pare a fi mai greu de implementat.

La nivel *instituțional*, *operațional*, considerăm că este necesară dezvoltarea unor mecanisme și chiar a unei autorități individuale, independente la nivelul ONU, care să favorizeze punerea în aplicare a „responsabilității de a proteja”. Mecanismele trebuie să aibă în vedere procesul

de avertizare timpurie prin diseminarea informațiilor, capacitatea de a efectua o analiză cuprinzătoare și un canal de comunicare către factorii de decizie. Mai mult, aceste mecanisme ar trebui să dezvolte instrumente de cooperare, control și anchetă judiciară.

În ceea ce privește autoritatea individuală și independentă, analizând cele două cazuri, considerăm necesară crearea unui mecanism propriu al „responsabilității de a proteja”. Aceasta ar avea rolul principal în implementarea, aplicarea și evaluarea doctrinei. Evoluția ar fi un moment de schimbare al puterii de la Consiliul de Securitate către organismul nou creat și ar putea indica modul în care se vor dezvolta instituții similare în viitor.

Nu putem ignora și rolul organizațiilor regionale. Recomandăm o instituționalizare a dialogului între acestea și Consiliul de Securitate, dar și o implementare a „responsabilității de a proteja” în cadrul acordurilor regionale. Aceste acțiuni ar îmbunătăți nivelul practic de aplicare al doctrinei. Cum am văzut și în ultimele două capitole ale lucrării, organizațiile regionale sunt condiționate în eforturile lor de prevederile cuprinse în

Cartă, la articolul 2 și articolul 53. O schimbare la nivel normativ, precum și cea recomandată în cazul Adunării Generale ar înlesni aplicarea „responsabilității de a proteja”.

În viitor, intervenția umanitară sub auspiciile „responsabilității de a proteja” are în față provocări majore. Conform predicțiilor analiștilor, urmează o criză economică puternică, favorizată de apariția virusului COVID 19. Atenția opiniei publice, dar și a comunității internaționale este îndreptată spre această pandemie care a devastat întreaga lume și ale cărei efecte vor destabiliza social, economic și politic spectrul politicii naționale și internaționale. Astfel, în cazul Siriei, o intervenție umanitară nu pare a fi posibilă într-un viitor apropiat. Resursele umane și materiale ale comunității internaționale sunt direcționate către criza epidemiologică.

Totodată, acțiunile liderilor marilor puteri arată o tendință care favorizează o politică îndreptată spre aspirații și drepturi naționale. Mandatul președintelui american, Donald Trump, evidențiază foarte bine acest aspect. Deciziile sale de a retrage SUA din numeroase acorduri și organisme internaționale sunt în contradicție cu

principiile postulate în anii '90, privind multiculturalismul și multilateralismul. Rezultatele alegerilor din SUA din noiembrie 2020, vor arăta spre ce se îndrepta politica externă de peste ocean, dacă va continua guvernarea de pe o poziție conservatoare a unui președinte republican sau de cea a unui democrat, cum a fost Obama.

În acest context, considerăm că este nevoie de un efort susținut al întregii comunități internaționale, de consens și de resurse umane și materiale pentru rezultate pozitive privind viitorul doctrinei „responsabilității de a proteja”. Este nevoie de o schimbare de perspectivă a marilor puteri în chestiunile care privesc protecția drepturilor individului și demnitatea umană.